ION TARABANȚU- VERDIKUROV – A DOUBLE MUTILATED PERSON

Emilia Grigoraș
PhD Student, State University of Moldova

Abstract: The novel Tell me Gioni! hides under the cloak of princely irony a harsh criticism against the Soviet totalitarian system and its methods of enlisting. Structured in three distinct chapters - Apprentice, Journeyman, Master - which foreshadows an evolution on the social scale of the character, but disguises his involution on an inner level, the work is a bildungsroman that follows the transformation of Ion Tarabanțu from a child born of a modest peasant family in an absolute brute.

Keywords: bildungsroman, totalitarian system, physical mutilation, dehumanization, executioner

Romanul *Spune-mi Gioni!* ascunde sub pelerina ironiei princiare o critică dură contra sistemului totalitar sovietic și a procedeelor sale de racolare. Structurat în trei capitole distincte - UCENIC, CALFĂ, MAISTRU - ce prefigurează o evoluție pe scara socială a personajului, dar disimulează o involuție a sa la nivel interior, opera este un *bildungsroman* ce urmărește transformarea lui Ion Tarabanțu dintr-un copil provenit dintr-o familie modestă de țărani într-o brută absolută, „dintr-un mic ticălos neisprăvit într-un diabolic instrument al represiunii sociale și politice”[1], cum ar concluziona Mircea V. Ciobanu.

Subtitlul romanului ce trimite la o sursă clasică poate duce în eroare un cititor mai puțin avizat, neobișnuit cu scriitura lui Aureliu Busuioc, dar nu peste puțin timp confuzia dispare și lucrurile se limpezesc, căci romanul nu este decât o lungă scrisoare prin care pensionarul KGB Verdikurov se destăinuie nepotului său, Traian, lăudându-și faptele și sperând că, astfel, îl va atrage și pe acesta în mrejele sistemului. Apărut la câțiva ani după romanul *Pactizând cu diavolul*, *Spune-mi Gioni!* devine o scriere complementară, căci prezintă victoria sistemului asupra omului. Dacă intelectualul Mihai Olteanu refuză colaborarea și sfârșește tragic enervând sistemul care spera într-o victorie răsunătoare, Ion Tarabanțu se lasă ademenit de promisiunile partidului și acceptă decăderea sa spirituală în favoarea parvenirii sociale. Olteanu plătește cu moartea refuzul său de a se asocia cu sistemul, Tarabanțu mai puțin reflexiv, își pierde sufletul fără măcar să aibă o fărâmă de remușcare. Într-unul din interviurile sale, Busuioc sublinia că Verdikurov este

> [...] unul dintre milioanele de cobai care a fost supus de regimul sovietic nu unui experiment, ci unui proces de dezumanizare, de transformare în tipul docil, ascultător, în stare să facă tot ce i se cere, să adore ceea ce trebuie blamat, să ridice un criminal de drept comun, cum a fost Stalin, la rang de idol. Între acești cobai mă număr și eu și alte zeci de milioane. Dar în cazul lui, experimentul a reușit.[2]

Așadar, Olteanu și Verdikurov sunt doi cobai pe care sistemul a pus ochii în speranța că aceștia vor ceda și se vor „adapta mediului”. Se pare că diferența de abordare o face cultura și inteligența. Olteanu vede clar la ce s-ar expune dacă ar accepta pactul, Tarabanțu este dispus să accepte orice pentru a progresa pe scara socială. În ambele cazuri personajele sunt demne de milă, căci odată ce sistemul a decis că îi ești util, te va distruge ori prin moarte fizică ori prin cea spirituală. Sistemul se folosește nestingherit de starea emoțională a celor doi oferindu-le o falsă stabilitate în schimbul colaborării. Unul are nevoie să-și salveze surorile deportate rămase singure după moartea părinților, celălalt are nevoie să evadeze din mediul familial unde se pare

[1] Mircea V. Ciobanu, *Aureliu Busuioc: Poetul, prozatorul, dramaturgul*, Chișinău, Arc, 2013, p. 29.
[2] Sorina Ștefârță, „Am talentul de a face lumea să creadă că sunt talentat, în Mircea V. Ciobanu, Eugen Lungu, *Aureliu Busuioc: Sunt nori albi, dar umbra lor e neagră.....*, Chișinău, Prut Internațional, 2016, p. 107.

că este considerat un paria față de fratele său, să-și verse frustrările copilăriei. Ambii se agață de promisiunile sistemului, unul le oferă încrederea pentru că nu are încotro, celălalt are încredere oarbă, însă într-un final și Olteanu și Tarabanțu eșuează lamentabil. Sistemul este atât de perfid că nu acceptă o înfrângere, astfel Olteanu și Tarabanțu sunt sacrificați pe „altarul" partidului.

Povestea eroică pe care ne-o prezintă personajul-narator nu trebuie luată ca atare. Ea este un exemplu clar de evitat, trebuie citită în sens negativ, căci Verdikurov este un om-mașinărie ideal, capabil să facă orice pentru a servi intereselor sistemului. Se poate dezice cu ușurință de familie și prieteni, fără a arăta pic de regret față de această atitudine și pentru ca transformarea sa să fie completă își schimbă identitatea rupând orice legătură cu trecutul.

Personajul consideră că s-a născut tocmai pentru a-și îndeplini mărețul destin, acela de a sluji cu credință sistemul. Încă din primele rânduri ale scrisorii-roman, Tarabanțu ni se înfățișează ca un trimis al divinității ce trebuie să rezolve greșelile omenirii, de aceea prezintă câteva semnalmente deosebite care marchează unicitatea sa și rolul pe care îl va îndeplini în societate:

> Sunt perfect conștient, nepoate, că nici nu știi că-ți sunt unchi [...], de faptul că nu sunt un ticălos și un mizerabil. Te înțeleg prea bine, ești un nefericit al vremurilor, dar mai nefericit am fost eu, lepădat pe pământ de Cel de Sus (și nu de Satan, acesta e un corupător, creator e doar Domnul! Vezi nu sunt ateu!) lepădat, zic, cu scârbă pe aceste meleaguri doar pentru echilibrul unei balanțe numai Lui înțelese și prezentând unele devieri încă din leagăn: gălăgios până la isterie, tiranizându-mi mama nu doar cu urlete interminabile lipsite de orice motivație, ci provocându-i dureri fizice insuportabile, pentru că, neconform obișnuitului, mă născusem cu doi dinți din față gata răsăriți.[3]

Tarabanțu refuză să accepte că este un om mârșav care a pus în practică planurile sistemului provocând multă suferință. Se consideră nefericit că a fost crescut într-o familie modestă de țărani și își urăște fratele care era mereu felicitat și iubit căci era premiant la școală. Pentru sine înrolarea în partid a fost ca o gură de aer, căci el nu se poate adapta deloc la cerințele părinților săi care doresc să scoată om din el. Inconștiența sa duce până la a se declara „un om făcător de bine"[4] având intenția de a-i preda nepotului său o adevărată lecție de viață. Sfatul pe care i-l oferă lui Traian este de fapt deviza după care s-a ghidat toată viața: „*Scara ce duce sus poate fi urcată cu ușurință, principalul e să nu eziți nici la prima, nici la ultima treaptă, astfel ești pierdut.*"[5] Această deviză își dezvăluie adevărata semnificație abia după ce cititorul încheie lectura romanului. Ezitarea despre care vorbește personajul principal și pe care o consideră un defect în cariera de KGB-ist este simbolul umanității. Dar cum el nu mai are nicio fărâmă din această trăsătură esențială, poate cu ușurință să ofere sfaturi la acest capitol. „Un zomby al ideologiei și practicii comuniste"[6], cum îl cataloghează Oxana Mititelu, Verdikurov nu conștientizează răul pe care l-a făcut și pe care încearcă încă să-l facă și nici degradarea sa morală, căci el a slujit sistemul din convingere fiind copărtaș la atrocitățile sale.

Singurul lucru de care este conștient este faptul că nu ar fi avut nici cea mai mică valoare dacă nu ar fi fost înrolat în partid. Mărturisirea pe care o face chiar la începutul romanului explică decizia pe care a luat-o. Mânat de dorința de a deveni „cineva", chiar dacă această devenire ar însemna să calce pe cadavre, Tarabanțu acceptă colaborarea cu securitatea și transformarea sa în agentul Verdikurov:

> Oricum la cincisprezece ani neîmpliniți, e greu să-ți imaginezi că fără niciun act de identitate, fără un domiciliu stabil și, mai cu seamă, fără dorința de a te întoarce acasă (unde știai prea bine ce te așteaptă!) ești un nimic, un simplu păduche pe care-l poate lua între unghii oricine.[7]

---

[3] Aureliu Busuioc, *Spune-mi Gioni!*, Chișinău, Cartier, 2014, p. 8.
[4] *Op.cit.*, p.9.
[5] *Idem.*
[6] Oxana Mititelu, „Expresia literară a violenței totalitare. Devenirile unui zomby al poliției politice", în *Philologia*, LIV, ianuarie-aprilie, 2012, p.24.
[7] Aureliu Busuioc, *Op.cit.*, p.18.

Deși nu este școlit, simte că pentru a supraviețui în această lume coruptă trebuie să se dea de partea celui mai puternic. Condus de un egocentrism și de un arivism exacerbate, Tarabanțu nu acceptă condițiile impuse la cizmăria de lux a jupânului Berl. După ce-i slujește o perioadă, evadează lăsându-i un cadou de adio nu tocmai plăcut și îi fură o pereche de cizme răzbunându-se astfel pentru tratamentul inuman. Scăpat de sub tutela ciubotarului, adolescentul nimerește în tăbăcăria unui anume dom' Costică. Cert este că odată ce face cunoștință cu acesta, Tarabanțu se îndreaptă încet, încet spre întâlnirea cu destinul așa cum el însuși o notează: „ Am luat-o în urma vătafului fără să ezit, dar și fără să știu că făceam atunci primii pași spre un viitor la care nici măcar n-aș fi putut visa!”[8].

Pentru a nu se întoarce în „raiul” de la Opăriți unde știe că nu este deloc bine primit, adolescentul acceptă condițiile insalubre și munca pe care i le propune dom' Costică sub amenințarea că dacă se va comporta ca în cizmăria jupânului Berl își va pierde organele genitale. Inițial această amenințare pare mai degrabă o vorbă aruncată pentru a stârni teama adolescentului rebel incapabil să reziste prea mult într-un loc, însă mai târziu aceasta se dovedește de o brutalitate de neimaginat. Continuându-și munca alături de Ducipal, calul al cărui rol era să ajute la tăbăcirea pieilor, Tarabanțu nu renunță la ideea de a evada și din acest loc neținând cont de avertizarea lugubră a domnului Costică. Speranța lui este să ajungă marinar pe un vas așa cum văzuse el în tabloul din cancelaria lui Bazâlache. Acest gând odată încolțit nu-i mai dă pace, însă pragmatic din fire își dă seama că fără bani nu are cum să ajungă prea departe, în plus apropierea iernii îi cam dă bătăi de cap. Ajutorul providențial nu întârzie să apară, căci dom' Costică îl dă haine de schimb și îl trimite la Chițoranu, conducătorul milogilor pentru a-i da partea sa. Se pare că această schimbare de atitudine a jupânului se datorează unei vizite neașteptate din partea Rivei Rosemberg fiica unui magnat al locului cu care făcea afaceri și în fața căreia voia să treacă drept un om milostiv și onest. Vătaful Ghiță care se ocupa cu depozitul jupânului Costică nădăjduia la mâna fetei și încerca să pară cât mai omenesc posibil. Chițoranu îi întărește credința conform căreia ar trebui să fugă după ce acesta îi povestește cum a sfârșit fratele său ucis de vătaf, îndemnându-l la rândul său să părăsească tăbăcăria. Întors la tăbăcărie începe să-și pregătească cu meticulozitatea evadarea.

Întâlnirea cu Riva are o triplă simbolistică. Inițial ea este una esențială din punct de vedere erotic, căci adolescentul cunoaște pentru întâia dată dorința, după ce se folosise atâta timp de „leacul de tânjală”: „A fost prima oară (azi pot spune -și ultima...) când la vederea unei femei am simțit că mă arde sub limbă și mai cu seamă în partea de joc a pântecului.”[9] Se pare că și duduia Riva, vestită nimfomană, se simte atrasă de Ionică, țăranul din Opăriți, pe care îl întreabă dacă bejul s-ar potrivi pentru coperțile unei cărți de poezii. Bineînțeles că pentru îndrăzneala de a fi de acord cu femeia, Tarabanțu încasează câteva cravașe de la vătaf și apoi după ce Riva îl răsplătește cu generozitate oferindu-i un bacșiș de cinci sute, jupânul Ghiță îi înșfacă banii și-l alungă la treabă.

De o moralitate dubioasă cei doi jupâni merită într-o oarecare măsură răzbunarea lui Tarabanțu - distrugerea atelierului și furtul banilor - însă lucrurile se periclitează și pentru adolescentul dornic de aventură care se pare că nu și-a luat prea multe măsuri de siguranță. Jupânul Ghiță pare să fi crezut povestea lui Tarabanțu în legătură cu banii de la Chițoranu, însă în realitate vulpoiul îi dejucă planul de evadare punându-și în aplicare amenințarea avansată inițial. Așadar, Tarabanțu sfârșește pe o saltea insalubră, îngrijit de veterinarul Barbăroș care-i administrează morfină ori de câte ori durerile îi devin insuportabile. Insistențele veterinarului de a chema un doctor adevărat nu-l sensibilizează pe vătaful Ghiță care minte cu nerușinare că situația în care se afla Tarabanțu era cauza unui accident provocat de câinii de la tăbăcărie.

[8] *Op.cit*., p.26.
[9] *Idem*, p. 43.

Câteva zile bune adolescentul se zbate între viață și moarte, între vis și realitate, între realitate și inconștiență:

Când deschideam ochii, începea să mi se învârtă capul ca o morișcă. Dacă-i închideam, începeam să mă prăbușesc într-o groapă fără sfârșit. Câți ani au trecut de-atunci, dar când îmi amintesc zilele acelea , mă ia cu năbădăi... Nu mai înțelegeam ce vorbesc, în rarele clipe când îmi recăpătam cunoștința, îi auzeam că vorbesc, dar nici nu mă mai străduiam să-i înțeleg. Mă cuprindea o adevărată euforie de faptul că plutesc ușor, fără griji...[10]

Dacă situația ar fi continuat, cu siguranță adolescentul ar fi murit, însă se pare că destinul avea alte planuri cu dânsul. Revenirea Rivei la tăbăcărie îl sperie pe Ghiță care încearcă să mușamalizeze accidentul. Aceasta aude țipătul de durere al lui Tarabanțu și îl salvează conducându-l la un spital. Doctorul Iuliu, unchiul Rivei, ajunge la concluzia că ar fi putut să-i salveze organele genitale dacă adolescentul ar fi fost adus la timp la spital. În acest moment nu se mai poate face nimic din acest punct de vedere, însă speră că organismul puternic al adolescentului să-l ajute să depășească criza. În acest context, Riva devine un înger salvator pentru Tarabanțu care ar fi sfârșit la morga. Așadar, Riva Rosenberg reușește să-l scape din ghearele morții pe acest fiu de țăran de care pare să fie atrasă trupește, dar pe care îl urmărește cu atenție pentru a-l racola în partid. De altfel și adolescentul începe să-și pună câteva întrebări în timpul în care se întremează. El nu pricepe deloc de ce Riva se zbate atât să-l ajute și chiar dacă ar da pe seama bunătății sale această atitudine tot nu s-ar explica.

Tarabanțu simte instinctiv că încercările Rivei de a-l proteja nu țin doar de afecțiunea pe care i-o poartă, ci în spatele acesteia se mai ascunde ceva. Dar cum pentru sine întoarcerea în sânul familiei echivalează mai degrabă cu o pedeapsa, orice altceva e mult mai bun: „- Nu-i trebuiesc nimănui la Opăriți... Vreau să mă duc în lume, am să-mi găsesc norocul..."[11] Prin urmare, adolescentul nu ezită să aleagă calea spre autodistrugere, oferindu-i-se Rivei pe tavă. În zilele care urmează salvatoarea încearcă să-i explice principiile partidului care par să-i dea bătăi de cap adolescentului, dar care se lasă copleșit de promisiunile unei vieți mai bune din dorința de a parveni. Evident este faptul că Ion Tarabanțu are o dorință nestăvilită de a-și depăși condiția, iar printr-un concurs de circumstanțe i se deschide calea spre împlinirea acesteia plătind un tribut destul de costisitor, pe care acesta însă nu-l conștientizează din cauza lipsei de cultură. El îmbrățișează cu toată deschiderea principiile partidului care-l salvează de la un destin anost. Înzestrat cu o agresivitate naturală, Tarabanțu simte nevoie să se răzvrătească contra societății părtinitoare, sperând astfel că intrarea sa în partid va schimba situația actuală:

Sigur, cazul meu ar putea părea netipic - a coborât o zână din înalturi și l-a scos din mocirlă. Dar lucrurile nu stau chiar așa. Cu mult înainte de întâmplarea asta nenorocită, hotărâsem că soarta mea nu este a unui milog supus vremurilor și stării lui sociale, supus jugului cu care era obișnuită clasa lui. Eram, bineînțeles, tânăr și absolut clei în ale cunoștințelor, un necioplit aproape analfabet, dar cu instinctul protestului în sânge, cu voința de a depăși cu orice preț soarta semenilor. [12]

Confesiunea pe care i-o face nepotului demonstrează că octogenarul nu are pic de regret referitor la alegerile făcute. Își recunoaște cu seninătate lipsa de educație, dar subliniază cu mândrie că era mânat de un instinct puternic al protestului împotriva sorții ce-i fusese hărăzite. Același instinct al protestului îl conduce la a da mâna cu Partidul care-i oferă posibilitatea salvatoare de a se smulge din mocirla ce reprezenta viitorul său transformându-l într-un instrument malefic: „*Era un Partid care se gândea și la mine, și nu m-am împotrivit când mi-a întins mâna. Da, instinctiv, dar fără să ezit!*"[13]. Convingerile sale lăuntrice referitor la „idealurile comuniste" îl transformă într-un personaj tragic, căci dornic să schimbe lumea încheie *un pact cu satana*, devenind el însuși un demon ce proclamă cu o naivitate teatrală că munca sa ingrată, hulită de mulți, este necesară și benefică epurării societății sovietice. Esența sa tragică rezidă în faptul că este total inconștient de repercusiunile acceptării idealurilor

[10] *Ibidem*, p. 60.
[11] *Ibidem*, p. 70.
[12] *Ibidem*, p. 67.
[13] *Idem.*

comuniste. Prin așa-zisa acțiune de curățare a societății de elementele dușmănoase, Tarabanțu se pierde pe sine, își pierde picătura de umanitate pe care o avea și mânzește cu sângele nevinovat al atâtor oameni idealul de care fusese mânat inițial – acela de a se ridica deasupra condiției sale de țăran. Așadar prin mărturisirea sa, pensionarul KGB-ist nu se disculpă pentru deciziile luate, „nu cere îngăduință, nu înfățișează circumstanțe atenuante, din simplul motiv că el nu crede că, devenind, agent de informații, a făcut pactul cu diavolul, ci cu îngerul său salvator."[14]

Interesant este faptul că pentru a ratifica pactul cu diavolul, Tarabanțu trece printr-un fel de moarte inițiatică provocată de accidentul de la tăbăcărie. Mutilarea capătă și ea valențe inițiatice, iar accidentul pare a fi mai degrabă un rit de trecere prin care Tarabanțu renunță la adolescentul viril, pentru a se transforma într-un bărbat descătușat de dorințe erotice, dispus să facă orice pentru binele suprem și al cărui scop este să urce cât mai sus pe scara socială. Se pare că mutilarea fizică este premergătoare mutilării spirituale și reprezintă o etapă imperios necesară pentru ca Tarabanțu să devină un agent sovietic cu trup și suflet. În credința populară a oricărei nații, lipsa „a ceva" din construcția masculină conduce la eliminarea acestuia de la coroană, căci s-ar considera un semn malefic. Lipsa bărbii, în cazul Spânului, a organelor genitale sugerează o emasculare, o lipsă totală de virilitate, înțelepciune și curaj. Lipsit de curaj și înțelepciune este și Tarabanțu când alege fără ezitare calea cea mai ușoară, crede el, spre parvenire. Nu numai că este nevoit să plătească un tribut fizic și moral, dar este și marginalizat de societate care-l vede ca pe un maestrul al răului și niciun caz ca pe un binefăcător așa cum se autoportretizează.

În *Dicționarul de Simboluri* Jean Chevalier și Alain Gheerbrant subliniază că „omul diform, amputatul, infirmul au în comun faptul că sînt marginalizați de către societatea umană -sau diurnă- întrucît în ei, legea parității a fost încălcată: ei aparțin deci celeilalte *ordini,* celei ale nopții, infernale sau cerești, satanice sau divine"[15]. Astfel, mutilarea este un factor descalificant care interzice individului participarea la viața societății, căci indică influența maleficului. Legea parității, despre care amintesc cei doi antropologi, este încălcată și în cazul lui Tarabanțu care își pierde unul dintre organele genitale descalificându-l în participarea la viața socială, dar calificându-l pentru intrarea în partid:

> La început n-am înțeles mare lucru, decât că în partea dinăuntru a pulpei drepte îmi lipsea o bucată cât să bagi un pumn. Gaura era acoperită cu o pojghiță roz care făcea crețuri când mișcam piciorul. Abia apoi am luat seama că acolo unde atârna punga cu doi bani nu mai rămăsese mare lucru, dar un ban și niște bucăți de piele creață și neagră, presărate ici-colo cu niște cojițe și mai negre.[16]

Situația în care se află îl șochează în primă instanță, însă ușor, ușor începe să se obișnuiască cu corpul său mutilat. Cu toate acestea un alt șoc are să-i zdruncine existența. Riva speră încă că mai poate să-i trezească dorințe sexuale și încearcă să-l seducă, dar ajunge la concluzia că nu se mai poate face nimic. Dezamăgită de eșecul erotic conchide apoteotic: „– Știi, Ionică... Poate-i mai bine așa. Păcat... Dar e mai bine. Pentru cauză în orice caz."[17] Și ca și cum acest lucru ar fi fost un ultim test înaintea urării de bun venit în cadrul partidului Riva îi prezintă interiorul celulei de partid „Clara Zetkin" unde se pare că toate clasele și păturile sociale vor avea de acum înainte câte un reprezentant. Așadar, lui Ion Tarabanțu, fiu de țăran din Opăriți, i se face cinstea să devină „primul reprezentant al țărănimii truditoare în celula noastră! Un plugar care a gustat din plin „binefacerile" capitalismului"[18].

---

[14] Ion Simuț, „O farsă politică", în Mircea V. Ciobanu, Eugen Lungu, *Aureliu Busuioc: Sunt nori albi, dar umbra lor e neagră.....*, Chișinău, Prut Internațional, 2016, p. 224.
[15] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Vol. 2, București, Artemis, 1993, p. 327.
[16] Aureliu Busuioc, *Op.cit*, p. 79.
[17] *Op.cit.,* p. 84.
[18] *Ibidem,* p.89.

Calea spre ascensiunea socială a lui Tarabanțu trece inevitabil prin infern. Această descindere în infern, care i-a produs lungi zbateri intelectualului Olteanu, nu este deloc conștientizată de adolescent care începe să facă mari sacrificii pentru a se adapta cerințelor partidului. Pentru sine aceasta echivalează cu o creștere a sa ca individ, nicidecum ca o degradare sau dezumanizare. În prostia sa adolescentul cu patru clase de la Opăriți se vede mai degrabă salvat decât damnat și, peste ani, conștient sau nu, încearcă să-i transmită nepotului său aceeași credință. Sub capa salvatoare a partidului care răspândește ideea unui „umanism planetar”[19], se ascund atrocități de neimaginat bazate pe conceptul că orice manifestare de omenie este considerată o slăbiciune, o abatere de la principiile sănătoase ale luptei revoluționare.

Îndoctrinat cu aceste false valori, dar având și o predilecție pentru tot ceea ce înseamnă agresivitate și revoluție, Tarabanțu își începe ascensiunea printr-un efort intelectual care l-ar fi scutit de neplăceri dacă ar fi fost realizat la timp. Nevoia de a ști carte este din ce în ce mai acută pe măsura avansării sale în ierarhia socială. Astfel, începe să buchisească Genoveva din Brabant, cartea pe care instructorul său, Onufrii Moscalenco, i-o dă pentru a învăța să citească. Acesta din urmă îl atenționează indignat că nu are de ce să se laude cu lipsa sa de carte, căci: „fără un pic de carte nu ai ce căuta nici la tipografie, nici în compania noastră în care m-am grăbit să te primesc...”.[20] Puțin șocat de atitudinea severă a instructorului, Tarabanțu reușește totuși să sublinieze ironic că acum cărțile pe care le disprețuise atât de mult se răzbună pe el cu vârf și îndesat: „Se vede că asta era planida mea – să se răzbune pe mine cărțile pe care le făcusem ferfeniță la școala lui don' director Bazil de la Opăriți...”[21] Mai departe *ne încântă* cu strădania sa de buchisire amintindu-ne parcă de Trăsnea, prietenul și colegul lui Nică, din *Amintiri din copilărie* a lui Ion Creangă, care încerca să memoreze pe de rost pronumele reflexive:

> Trebuia să citesc fiecare frază de două-trei ori. Prima dată ca s-o buchisesc, apoi s-o citesc liniștit și s-o înțeleg. Mă înfuriam la tot pasul că nu pot afla mai repede, că nu pot participa cu durerea mea la chinurile gingașei ducese, dar n-aveam încotro: trebuia să descifrez buche cu buche...Din când în când mă opream ca să visez la ziua în care voi citi și eu așa ca duduca, apoi îmi luam seama și mă repezeam cu mânie asupra rândurilor pe care nu voisem ori nu putusem să mi le fac prietene încă de la școală. Ajunsesem cu munca pe la un sfert de cărțulie, când cineva bătu ușurel și deschise ușa.[22]

Dacă eforturile lui Trăsnea de a-și apropria limba română stârnesc un râs spumos, cazna lui Tarabanțu produce un râs amar, dispreț și respingere, pentru că acesta se pregătește asiduu pentru a deveni un instrument al torturii, un criminal în slujba unui partid ce nu se dă în lături de la orice faptă de cruzime pentru a fi ascultat. Sarcasmul este cu atât mai vibrant cu cât pretențiile de revoluționar ale lui Tarabanțu sunt contracarate de dificultatea cu care încearcă să citească prima sa carte. Greu de cap, lipsit de exercițiul cititului care se realizează în primele clase ale școlii gimnaziale, noul racolat în rândul partidului se face de tot râsul prin prezentarea aceasta laborioasă. El încearcă să-și arate disponibilitatea pentru dezvoltarea sa și pentru muncă, însă provoacă dezgust și, involuntar, pune în lumină proastă sistemul totalitar care preferă oamenii inculți pe care să-i manipuleze după dorința proprie. În adunarea în care este prezentat membrilor de partid și în care se propune să-și expună autobiografia, un element esențial al identității, Tarabanțu primește o întrebare supărătoare. Anatol, student la viticultură este curios de studiile noului venit. Când află răspunsul studentul este oarecum intrigat și refuză să voteze pentru acceptul său în partid. Onufrii vine în apărarea sa justificând că „ – Ăștia, școliții, nu se pătrund prea repede de duhul revoluționar. Și eu am numai patru clase! Și

[19] Oxana Mititelu, „Expresia literară a violenței totalitare. Devenirile unui zomby al poliției politice”, în *Philologia*, LIV, ianuarie-aprilie, 2012, p. 32.
[20] Aureliu Busuioc, *Op.cit*, p. 86.
[21] *Op.cit.*, p. 71.
[22] *Ibidem*, pp.90-91.

tovarășul Kalinin mi se pare că nu are mai multe ca tine..."[23] Așadar, partidul nu are nevoie de oameni capabili să reflecteze, să disece cu atenție sloganurile sale transmise într-o limbă de lemn și lipsite de substanță, ci de indivizi incapabili să înțeleagă mai mult decât li se spune, dispuși să execute ordine fără a se întreba cui fac rău sau bine. Faptul că Tarabanțu se potrivește ca o mănușă în acest malaxor o demonstrează și răbufnirea sa de după adunare. El îi spune lui Onufrii că nu i-a plăcut Anatol, studentul care l-a pus în situații jenante subliniindu-i lipsa de carte: „i-aș fi strâns cu mână mea cravata de gât"[24].

Moartea misterioasă a zețarului Vasile Radu care distruge linotopul este încă o dovadă că sistemul face uz de crimă ca instrument de pedeapsă pentru cel ce-l trădează. Onufrii îl lichidează pe acesta dându-i să bea spirt metilic folosit la curățarea linotopului, iar pentru ca asasinarea să pară un accident îl împinge în apă unde este găsit după un anumit timp. Prin urmarea trădarea, fie ea reală sau imaginară este sancționată cu pedeapsa capitală: „*Dar cei de la centru au hotărât că un renegat nepedepsit e foarte periculos: odată ce a trădat, devine neaparat informator – fie al poliției, fie al siguranței. Oricum, câte ceva din metodele și șmecheriile noastre știe, așa că...Într-un cuvânt trebuia lichidat...Cu orice preț!*"[25].

Deocamdată, Tarabanțu este doar părtaș la crimele sistemului, se află tot la nivelul de ucenic și învață cu sârguință metodele de intimidare și de eliminare a dușmanilor de clasă. Însă evenimentele se precipită, iar căderea legionarilor și uciderea lor în Piața Catedralei, îl propulsează pe Tarabanțu în rolul principal. Astfel, se propune de la centru ca noul racolat să conducă o manifestație antilegionarism la Tighina. Bineînțeles că adolescentul, ca un mânz în staul ce abia așteaptă să zburde, consideră alegerea drept o adevărată cinste subliniind totodată că era dispus să se sacrifice pentru idealul pentru care era antrenat și pe care îl slujea:

Eram tânăr, eram un dușman al exploatării omului de către om, aveam exemplul unui Pavel Korceaghin și al altor revoluționari care nu pregetară să se sacrifice pentru biruința comunismului, eram, mai pe scurt, un revoluționar în care se ascundea o tonă de energie ce se cerea folosită![26]

Acțiunea de la Tighina eșuează lamentabil, iar Tarabanțu scapă cu fuga. Se ascunde în casa unor ruși în vârstă timp de o săptămână. Apoi se mută în casa unei văduve, colegă de liceu cu Riva. Rămasă singură și lipsită de bani, noua gazdă îl trădează pe Tarabanțu în schimbul sumei de două sute cincizeci de mii de lei, iar personajul nostru sfârșește într-o închisoare politică. Se pare că ar fi trebuit să ispășească o sentință de trei ani temniță grea și zece ani muncă silnică. Cu toate acestea, schimbările la nivel național îi aduc eliberarea. Venirea comuniștilor la putere aruncă orașul în haos, și dă frâu liber răzbunării. Riva îl ucide cu sânge pe comandantul închisorii, după ce îl umilește rupându-i tresele de colonel, apoi pe un militar care refuză să renunțe la drapelul țării sale. Sângele rece de care dă dovadă îngerul păzitor al lui Tarabanțu șochează, dar replica pe care o dă după ce soldatul își dă sufletul demonstrează că și ultima picătură de umanitate a dispărut. Se disprețuiește pentru simplul fapt că încă îi mai tremură mâna atunci când trage cu pistolul, ca și cum această „ezitare" ar fi un obstacol în calea îndeplinirii rolului său : „ Vreau să nu-mi mai tremure mâna când trag, zise Riva foarte simplu, Vreau să-mi tremure inima când știu ce-au făcut cu evreii noștri!"[27].

După turul de forță al Rivei este rândul lui Tarabanțu să se răzbune. Acesta se întoarce la tăbăcăria lui dom' Costică cu intenția de a se răfui cu cel care-l lăsase mutilat pe vecie. Îi trage vătafului Ghiță trei focuri de armă în partea de jos a pântecului lăsându-l să urle de durere. Prin această acțiune, Tarabanțu primește botezul în ale ucisului, urmat de aprobarea Rivei care îi laudă lipsa de șovăială atunci când a decis să-l tortureze pe Ghiță în același mod în care a fost și el chinuit: „ Bravo, făcu într-un târziu șefa patrulei, ai făcut ce trebuia. Să nu eziți

[23] *Idem*, p. 97.
[24] *Idem*.
[25] *Ibidem*, p. 109.
[26] *Ibidem*, p. 121.
[27] *Ibidem*, p. 150.

niciodată când ai de rezolvat ceva serios!”[28] Prin urmare, cu acest prim act de tortură, Tarabanțu pășește în tagma celor fără umanitate. Urmând exemplul Rivei, care-i manipulează voința și ura cu ușurință, Tarabanțu se îndepărtează din ce în ce mai mult de sinele său devenind astfel, „o piuliță fidelă a noului regim”[29].

Odată cu primirea botezului focului și cu intrarea trupelor sovietice pe pământ moldovenesc, Tarabanțu își desăvârșește ucenicia deblocând al doilea nivel unde își va demonstra cu prisosință caracterul infect. Așadar, în a doua parte a romanului, Tarabanțu continuă „aventurile” care îi vor marca devenirea de călău. Acestea îl vor afunda tot mai mult în mocirlă, distrugându-i orice picătură de umanitate, eliminând orice urmă de regret. În mod ironic, mocirla de care vrea să scape aruncându-se prostește în brațele Partidului, îl propulsează în mrejele infernului transformându-l într-un „căcănar”[30], cum îl apostrofează Sleahtițchi în articolul său. Tarabanțu scapă de noroiul condiției sale de țăran asuprit și plonjează direct în mlaștina care-i va eradica orice legătură cu principiile morale. Este adevărat că acest principii sunt slab reprezentate la el și de aceea sunt și ușor de desființat. Mutilat fizic, social, dar și spiritual, Tarabanțu se transformă într-o carcasă, „un surogat de om”[31], dresat să pună în practică tot ce învățase la școala de partid pentru a racola sau pentru a-i distruge pe cei care refuzau colaborarea.

În cea de-a doua parte a romanului, Tarabanțu ne demonstrează că nu mai are nimic sfânt. Prietenii și familia devin, astfel, instrumente prin care el își asigură ascensiunea continuă și prin refuzul întovărășirii cu acești inși el își demonstrează fidelitatea sinistră față de sistemul care l-a adoptat. După eliberarea sa, personajul primește mulțumirile partidului pentru activitățile desfășurate și este trimis la un curs de trei luni: „- Știi tu, asemenea acțiuni au un specific al lor. Pentru asta trebuia ceva școală, pe care n-ai putut-o primi în ilegalitate.”[32] Prin urmare, sistemul are nevoie de oameni școliți, dar nu de cei care gândesc și pun întrebări incomode. Un intelectual, precum Olteanu, obișnuit să reflecteze adânc la condiția umană, nu ar fi fost ușor păcălit de idealurile comuniste. Tarabanțu, însă, rămâne amuțit de emoție când i se oferă cinstea să se școlarizeze în cadrul partidului alături de alți tovarăși fideli. Odată cu acest „premiu”, personajul primește atât o nouă identitate cât și un pașaport vremelnic de cetățean sovietic pe care este scris Tarabanțu Ivan Alexandrovici. Mutilarea sa continuă și la nivel identitar, căci pe măsură ce avansează pe scara socială, numele său migrează și el gradual de la Ion la Ivan, apoi în final la Gioni și de la Tarabanțu la Alexandrovici ca, spre sfârșit, să preia porecla copilăriei Verdikurov. Despre aceste prefaceri identitare constante care indică decăderea tot mai profundă a personajului, Vasile Iftime constată că „întreg romanul este o scriere a non-identității.”[33]. Referitor tot la aceste transformări, Maria Șleahtici spune despre personajul romanului că este „un ins lipsit de identitate națională, deci poate fi oricine: român, moldovean, rus, tătar...”[34].

Tarabanțu începe să-și arate adevărata față în momentul în care este nevoie de el. Înainte de a pleca la Harkov pentru studii, simte instinctiv că Onufrii îi va face neplăceri dacă continuă să se afișeze cu dânsul. Acesta, furios că nu i-au fost recunoscute sacrificiile din timpul ilegalității, face marea greșeală de a trimite o scrisoare lui Stalin pentru a divulga neorânduielile sistemului comunist de la Chișinău. Bineînțeles că, datorită acestor insistențe, este etichetat drept profitor și arestat. Găzduit în casa lui Onufrii, Tarabanțu se face că nu aude zarva din odaia vecină, iar când soția fostului instructor îi povestește întâmplarea oarecum îndoindu-se

[28] *Ibidem*, p. 152.
[29] Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Chișinău, Cartier, 1996, p.22.
[30] Maria Sleahtițchi, „Nu-i spune Gioni...”, în *Semn*, nr.3-4, 2003, p. 26.
[31] *Op.cit*., p. 25.
[32] Aureliu Busuioc, *Spune-mi...*, p. 165.
[33] Vasile Iftime, *op. cit.*, p.112.
[34] Maria Sleahtițchi, „Nu-i spune Gioni...”, în *Semn*, nr.3-4, 2003, p. 25.

de adevărul cuvintelor sale, îi promite că va merge la miliție pentru a-i salva soțul. Însă, odată ieșit din casă se îndepărtează mișelește, cu gândul de a se salva și nicidecum de a-l ajuta pe Onufrii:

Ieșii în uliță și iuții pasul. Mai departe, cât mai departe de casa asta peste care, probabil, coboară blestemul. Miliția nu vine cu dubele și soldați înarmați la bătăuși și bețivani. Sigur că la miliție nu am ce căuta, și-apoi și timpul mă presa. Tot omul cu mâna lui și-o face. I-am spus să nu se joace cu focul! Căutător de dreptate! [...] Și-apoi de unde să știu eu în ce dandana se mai băgase principialul de Onufrii? Nu puteam risca cu Harkovul! Iar când doi prieteni nimeresc la nevoie, e bine ca măcar unul să scape. În numele cauzei.

Pretextând cauza pe care o slujește, Tarabanțu o minte cu nerușinare pe femeia care l-a adăpostit și hrănit, văzându-și de interesul său. Se vede că legătura de prietenie dintre Onufrii și Tarabanțu este mai degrabă un simulacru, căci acesta din urmă nu are încrede deplină în prietenul său și se întreabă retoric dacă nu sunt lucruri despre care el nu știe și pentru care, de fapt, a fost arestat Onufrii. Prin urmare, sistemul își construiește în așa fel agenții încât aceștia să poată cu ușurință renunța la prieteni, lipsa de încredere fiind esențială. Minciuna, în acest caz are valențe duble. În primul rând îl salvează pe individ de la o posibilă cădere, dar și ajută la racolarea noilor veniți. Tarabanțu se îndepărtează promițându-și că atunci când va reveni din călătoria de studii se va interesa de soarta lui Onufii și recunoaște că „În orice caz, plecam cu inima grea...”[35]. Citită pentru prima oară, această frază dă impresia unei ultimi zvâcniri a umanității care încearcă să străpungă platoșa indiferenței cu care s-a înzestrat noul Tarabanțu. Însă, când aceasta apare, din nou, după ce o întâlnește pe Riva la secția de anchete și urmăriri penale constatăm îngroziți că nu este decât un subterfugiu pentru a-și justifica atitudinea. Tarabanțu nu se sinchisește de necazul prietenilor săi, dar se disculpă sugerându-ne că deși nu face nimic este totuși îndurerat de situația lor. Ca și în cazul lui Onufrii, ce preferă să renunțe la propria viață dezgustat și dezamăgit de cauza pe care a slujit-o, Tarabanțu se dezvinovățește dând vina pe Riva care l-a asemănat cu fostul ei iubit:

Desigur, Riva făcuse multe pentru mine, dar îi dădea mâna, am fost un capriciu al ei, chiar ea mi-a spus. O simplă copie a lui Henry, țăranul francez, un fel de excitant viu... Iar dacă acum se află unde se află și cum cei care-o au în grijă nu sunt niște simpli amatori, trebuia să mă împac cu gândul că ea fusese marea greșeală a vieții mele.[36]

Este clar că acest personaj nu simte pic de regret, ba chiar îi este teamă că simpla asociere cu aceasta îi va aduce neplăceri și totodată îi va curma ascensiunea în cariera sa strălucită de tiran. Cu o nesimțire crasă concluzionează că ceea care îi fusese cândva înger salvator a devenit într-o secundă o greșeală pe care va încerca să o îngroape în negurile trecutului. Onufrii și Riva sfârșesc prin a-și pierde viața tocmai pentru că nu au putut să rupă la timp legăturile cu dreptatea sau cu familia. Onufrii a vrut să i se facă dreptate și să-i fie recunoscute activitățile din timpul ilegalității, Riva încearcă disperată să-și salveze tatăl. Ambele personaje își pierd influența tocmai pentru că nu mai folosesc cauzei.

Tarabanțu își continuă explicațiile, care devin complet neconcludente, folosind un limbaj de lemn: „Orice s-ar spune, dar interesele statului, siguranța lui și viitorul trebuie să fie mai presus de mamă, tată, prieteni. Mai ales ale unui stat cum este al nostru!”[37]. Demagogia pe care și-a însușit-o și pe care o folosește ca armă împotriva celor ce îi contestă comportamentul nu-l salvează de la oprobriul public. Discursul său care se vrea edificator „este o mostră a comunicării distorsionate”[38] ce demască o insuficiență culturală și morală. Dacă, inițial, Ionică Tarabanțu este privit cu compătimire de către cititor, căci acesta este exclus din sânul familie pentru că nu este tocmai un copil isteț și cuminte, părinții considerându-l „o cruce” de purtat,

[35] Aureliu Busuioc, *Spune-mi...*, p. 178.
[36] *Op.cit.*, p. 212.
[37] *Ibidem*, p. 213.
[38] Aliona Grati, „*Spune-ni Gioni!* de Aureliu Busuioc. Despre efectele ideologizării monologice a persoanei”, în *Romanul ca lume postbabelică. Despre dialogism, polifonie, heteroglosie și carnavalesc*, Chișinău, Gunivas, 2009, p. 174.

în acest moment personajul ne provoacă dezgust și dispreț. Prin aceste fapte, Tarabanțu devine „figura exemplară a mizerabilului”[39] pe care o alimentează constant cu noi și noi atrocități.

Următoarea și cea mai de seamă atrocitate este deportarea părinților săi căci „lupta de clasă nu se sfârșise”[40], așa cum susține Tarabanțu. Deși nu mai ținuse de mult legătura cu ai săi, plana asupra sa totuși suspiciunea unei „origini sociale dubioase”[41] pe care, în calitate de ajutor de împuternicit raional, trebuie să o îndepărteze cu orice preț. Pentru acest lucru participă cu interes la reeducarea celor neascultători, acțiune care îl conduce în bătătura casei părinților săi. Aici descoperă că ai săi îl crezuseră mort și-l îngropaseră, iar tatăl său refuză să-l recunoască de fiu. Însă ceea ce șochează cel mai mult este scena în care Ivan pândește ca o fiară fiecare pas al tatălui său pregătit fiind să-l împuște dacă acesta ar fi încercat să fugă:

Băgai mâna în buzunarul pantalonului, pipăii „nagant”-ul. Mă apucă un tremur mărunt, nu puteam să-l opresc cu niciun chip. Adică nu era de ajuns ce-mi făcuse, mai voia să distrugă și ce am făcut eu? Și unde are de gând să fugă? Ori își închipuie că are unde? [42]

Însă spre „norocul” lui Tarabanțu, tatăl său nu face gestul necugetat de a fugi probabil conștient fiind că așa-zisul fiu ar fi capabil să-l doboare fără pic de regret. După marea curățenie de clasă, Ivan Tarabanțu primește rangul de sergent-major. În seara petrecerii date de Globov, un tovarăș care primește același rang cu Tarabanțu, personajul află că a fost la un pas de a sfârși în beciurile lui Erofeev. Globov îi mărturisește că datorită lui nu și-a urmat părinții: „Știi când am înțeles că ești de-ai noștri cu trup și suflet? Când te-ai lepădat de părinții-culaci și, mai ales, când n-ai pus o vorbă pentru foștii tăi tovarăși de la români, care-au fost comuniști cum sunt eu popă!”[43]. Deci, Tarabanțu își datorează noua funcție capacității sale de a trăda persoanele cele mai apropiate, care i-au marcat transformarea coordonându-l pas cu pas. Peste ani, când agentul Verdikurov ajunge la pensie și se confesează nepotului său, revine asupra acestei scene cu accente dureroase, explicându-și, așa cum ne-a obișnuit, comportamentul reprobabil:

([...]Un singur om dispărut ar fi însemnat pentru noi, cei răspunzători de organizarea operației, sfârșitul carierei, dacă nu și ceva mai rău. Și poate nu atât această tragică, în fond, perspectivă ar fi trebuit luată în calcul, cât confruntarea a două lumi, dacă vrei- a două ideologii: cea reacționară, a țăranului avut, și cea nouă, progresistă, a proletarului comunist. Iar nodul devine aproape gordian dacă se implică în această confruntare și elementul sentimental, al gradului de rudenie dintre cei doi- tată și fiu. Iată-mă pus de propriul tată în fața unui fapt la care trebuie să reacționez. Să trag sau nu? Aș fi tras? Aș fi tras. Și nu în despotul copilăriei și tinereții mele, ci în omul care îndrăznește să tragă el în crezul vieții mele de comunist, în cauza pentru care sunt gata de orice. Aș fi plâns poate, mi-aș fi mușcat pumnii, dar aș fi tras!)[44]

Această „mărturisire -katharsis”[45] prin care naratorul încearcă o mântuire nu face decât să-l discrediteze și mai mult în ochii cititorului. Recurența obsesivă a frazei *Aș fi tras* demonstrează faptul că octogenarul KGB-ist crede cu tărie în misiunea sa, transformându-se într-un monstru credincios cauzei. „Cauza” devine explicația-totem pentru orice oroare pe care o întreprinde. În numele ei crimele, torturile aplicate oamenilor nevinovați au valoare esențială, căci doar așa societatea va fi epurată de elementele dușmănoase. Cea ce ne prezintă Verdikurov în confesiunea sa este mentalitatea unui om fabricat de mașinăria comunistă care nu concepe să se aducă atingere binelui suprem prin manifestarea sentimentelor, căci aceasta este un factor perturbator ce destabilizează cauza. Fiindu-i desăvârșită educația de agent comunist, octogenarul reface scena focalizându-se pe nepotrivirea de ideologie care exista între el și tatăl său, refuzând să accepte că și-ar fi ucis tatăl din pură răzbunare. Este evident că asemenea sentimente ar mânji imaginea cauzei pe care o slujește. Cert este că „periplul lui Verdikurov este o autentică diagramă a degradării morale, frustrările din tinerețe, teroare politică și

[39] Op.cit., p. 172.
[40] Aureliu Busuioc, *Spune-mi....*, *op.cit*. p. 184.
[41] *Idem.*
[42] *Ibidem*, p. 221.
[43] *Ibidem*, p. 225.
[44] *Ibidem*, p.226.
[45] Maria Sleahtițchi, „Nu-i spune Gioni...”, în *Semn*, nr.3-4, 2003, p. 25.

ideologică având un efect invers în cazul lui, nefiresc pentru o ființă umană care respectă codul moral edificat de veacuri”.[46]

Orbit de idealul comunist, lipsit de luciditatea pe care o oferă o educației asiduă, Verdikurov nu trage învățăminte din catastrofele existențiale, reacția sa bazându-se pe resemnare și pe supușenie în speranța că lucrurile se vor rezolva de la sine. Se pare că are șansa ca destinul să-i deschidă calea, el neavând altceva de făcut decât să o urmeze fără „să ezite”. Este destul de ciudat că acest mizerabil să aibă o stea norocoasă care să-l conducă prin labirintul catastrofelor și să-l protejeze până la vârsta de șaptezeci și șapte de ani. Când nemții și românii atacă raionul în care se află, dă foc dosarelor ce conțineau informații importante și fuge agățându-se de oblonul unui camion. Încă o dată norocul nu îl părăsește pentru că se nimerește să fie un camion plin cu enkavediști. Un atac aerian îi curmă călătoria alături de tovărășii săi care își pierd viața, dar el reușește să se salveze trecând Nistrul înot. În vâltoarea apei o femeie se prinde de ranița sa încercând să se salveze, însă cum Tarabanțu debordează de egoism, indiferență și mârșăvie constată cu un pragmatism crud că singura lui șansă de supraviețuire este să scape de greutatea femeii:

Mă lăsai puțin la fund că să slăbesc forța cu care mă trăgea nenorocita, scoasei cârligele din inele și, lopătând cu ambele mâini, îmi făcui vânt într-o parte. Ea rămase cu ranița în mâini. Când întorsei capul să văd ce realizasem, femeia nu mai era, doar deasupra apei se spărgea un șir lung de bulbuci. Ieșisem din firul apei, eram salvat. [47]

Această scenă, ca și cea a mutilării, capătă valoare inițiatică. Dacă până acum, Tarabanțu nu a finalizat actul crimei – pe vătaful Ghiță îl lasă urlând după ce-l împușcă, iar tatăl său nu-i oferă „bucuria” de a trage – în apele Nistrului ucide pentru prima oară o femeie nevinovată, aflată în aceeași situație disperată ca și el. Pune în aplicare un plan odios pentru a se salva fără a manifesta pic de regret. Din contra se întoarce pentru „a-și contempla realizarea” întocmai ca un psihopat ce ucide din pură plăcere. Însă, își motivează crima citându-l indiferent pe Darwin: „supraviețuiește cel mai tare!”. Este interesant de observat că apa, în acest caz, se încarcă de valențe simbolice, căci prin contactul cu Nistru, Tarabanțu se dezvăluie cititorului în odioasa lui înfățișare. Dacă până acum i s-au mai acordat circumstanțe atenuante, se pare că din acest moment el pierde orice act de compasiune din partea cititorului. Conform antropologilor Jean Chevalier și Alain Gheerbrant apa este, în acest caz, un instrument al ordaliei. Obiectele aruncate în apă sunt judecate, dar apa nu judecă.”[48] Așadar, apa nu mai are acea funcție purificatoare care să-l ajute pe Tarabanțu să se dezică de toate ororile la care a fost părtaș până acum, ci are rolul de a-i îndepărta orice poleială și de a-l prezenta așa cum este, un monstru capabil să calce pe cadavre pentru a supraviețui. Se pare că mașinăria infernală a comunismului și-a atins scopul în cazul lui Tarabanțu, creând omul perfect pentru a duce la bun sfârșit toate ororile sale. Scena crimei, de o insensibilitate feroce, este completată de momentul în care realizează consternat că apele Nistrului îl lăsase fără documente:

Dar anume răcoarea asta mă scoase din starea de euforie de după trecerea apei și mă aruncă în ceea ce se numește neagră disperare: eram nimeni. Absolut nimeni! Că se duseseră mâncarea cu cizmele-s-au dus. Că se duseseră pantalonii cu tunica- duși erau. Dar se duseseră pe apa sâmbetei și toate actele mele... În apă, luptându-mă cu agresiunea femeii, nici nu luasem seama cum mi se desprinsese cureaua cu bocceluța, că să rămân fără livret și toate documentele pe care le mai aveam. Acum puteam fi nimeni sau oricine: pilot neamț, erou al muncii socialiste, bandit de drumul mare sau milog din ceata lui Chițoranu...[49]

Prin urmare salvarea sa este condiționată nu numai de crimă, ci și de pierderea totală a identității, căci din acest moment Ion Tarabanțu sau Ivan Alexandrovici Taranbanțu nu mai există. În apele tulburi ale Nistrului, personajul pierde orice legătură cu vechiul eu și este nevoit

[46] Aliona Grati, „Învățăturile octogenarului Aureliu Busuioc”, în *Metaliteratură*, anul VIII, nr.3-4 (18), 2008, p. 30.
[47] Aureliu Busuioc, *Spune-mi...*, *op.cit.*, 242.
[48] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Vol. 1, București, Artemis, 1993, p. 112.
[49] *Op.cit.*, p. 243.

să-și asume o falsă identitate. În buzunarul unui cadavru găsește un permis de trecere distrus de ape pe care abia se mai observă urma silabei „kurov". Sub îndrumarea doctorului Somov, căruia îi povestește cum era poreclit în copilărie, își încropește o nouă identitate – Ivan Alexandrovici Verdikurov. Referitor la identitatea duplicitară a acestui personaj, Vasile Iftime ajunge la concluzia că rezultatul final nu este decât „o poleire a personalității hibride, o suprapunere de măști tot mai hâde".[50]

După ce își demonstrează devotamentul morbid față de sistem descotorosindu-se fără rușine de prieteni și familie, după ce ucide cu sânge rece în apele învolburate ale Nistrului ca apoi să obțină o nouă identitate, Verdikurov urcă pe ultima treaptă ierarhică a mârșăviei absolute. În ultimul capitol intitulat MAISTRU primește sarcina de a executa cinci prizonieri acuzați de furt. Inițial, Verdikurov se declară șocat atunci când află că trebuie să devină călău justificând că „De tras am tras în oameni, dar în stare de afect, față în față cu dușmanul de clasă, care n-ar fi ezitat nicio clipă să tragă el în mine. Și în situații extreme!"[51]. Însă câteva ore mai târziu, aceste temeri dispar sub manipularea lui Sivolobov care-l consideră prea dedicat cauzei pentru a eșua:

De ce nu alții? Să fim serioși, cum ai fi putut încredința așa treabă serioasă unui contabil de la cine știe ce cooperativă raională sau unui instructor de dans la căminul cultural? Era cât se poate de firesc să te oprești asupra unui lucrător din organe, călit în munca de curățare a societății de elemente străine și periculoase. Mi se părea chiar caraghioasă împotrivirea mea din ajun!

Nu există muncă rușinoasă. De ce ar fi cea de călău?[52]

În acest moment statutul de călău i se pare chiar un drept pentru că doar el, cel antrenat pentru a îndepărta dușmanii sistemului, poate îndeplini această funcție reprobatoare. În plan confesiv, Verdikurov mărturisește cu nonșalanță că nu a avut niciodată mustrări de cuget și se compară cu un gunoier care, deși are o muncă ingrată și este înconjurat de miasme, nu poate lipsi dintr-o societate sănătoasă. Cu o nerușinare de neînchipuit cere recunoștință din partea societății pentru că s-a sacrificat pentru binele suprem:

Te întrebi, desigur, dacă n-am avut vreodată remușcări pentru ceea ce făceam. Nu. N-am avut. Am trăit totuși un puternic sentiment de greață, așa cum se întâmplă ucigând un șobolan: nu ai remușcări că l-ai ucis, dar îți este greață să-l iei de coadă și să-l arunci. Eram conștient de ceea ce fac, cineva trebuia să facă lucrul acesta. E de condamnat gunoierul că adună gunoiul urât mirositor și îl duce departe de nasurile noastre fine? A vrut soarta să fiu gunoier o vreme- am fost, am scăpat țara de deșeurile ce amenințau să ne acopere, și pentru asta eu cred că aș merita recunoștința compatrioților, nu oprobriul lor.[53]

Cere din partea societății gratitudine, dar îi compară pe oamenii pe care i-a făcut să sufere cu niște animale producătoare de mari pagube sau cu resturile pe care le aruncăm la gunoi. Simplul fapt că le neagă acestora participarea la dezvoltarea umanității reducându-i la niște cantități neglijabile produce oroare și dispreț în rândul cititorilor. Cum să-i oferi acestui nelegiuit aprobarea pentru ceea ce a făcut în numele unei cauze criminale? Într-o ultimă confesiune către nepotul său, Traian, Verdikurov își demonstrează încă o dată caracterul infect, modelat de o psihoză a dominării și a supunerii: *„([...]Ah, nepoate, nepoate! E atât de plăcut, atât de îmbătător să-ți domini semenii!)*"[54], morbul puterii acaparându-i fiecare celulă din corpul său.

În timpul războiului, Verdikurov acceptă să lucreze ca agent sub acoperire și se infiltrează în universitate, la facultatea de litere, unde miraculos i se găsește un loc aproape de sfârșitul anului. Deși la comisia medicală este respins din cauza accidentului de la tăbăcărie la facultate este prezentat ca proaspăt sosit de front, eliberat după ce a suferit o rană la picior. În relația cu colegii și profesorii de la facultate Verdikurov descoperă o oarecare democrație și o disponibilitate spre legarea de prietenii de care profită la maxim. Extrem de ipocrit, agentul

[50] Vasile Iftime, *Pactizând cu Aureliu Busuioc*, Iași, Junimea, 2017, p. 102.
[51] Aureliu Busuioc, *Spune-mi..., op. cit.*, p. 290.
[52] *Op.cit.*, p. 292.
[53] *Ibidem*, p. 296.
[54] *Ibidem*, p.322.

Verdikurov îi povestește plin de mândrie nepotului său cum reușea să-i facă pe ceilalți să aibă încredere în el și să i se confeseze. Folosind o falsă formulă de amiciție „Spune-mi Gioni!", kaghebistul reușea să creeze o atmosferă complice căreia ceilalți indivizi îi cădeau pradă. Amețiți și păcăliți de această complicitate artificială, aceștia se destindeau și involuntar vorbeau mai mult decât trebuie oferindu-i informatorului toate datele necesare pentru a-i elimina pe ei sau pe familiile lor:

După primele contacte cu cineva, uneori chiar după primul, îi propuneam să lăsăm la o parte chestiile de protocol: „Spune-mi Gioni!" îl rugam. Ei bine nici nu-ți poți închipui ce efect avea fleacul ăsta. Peste jumătate de oră eram prieteni intimi, la cataramă! Și exotismul numelui -pentru localnici, și nostalgia pe care o trezea în compatrioții refugiați... Acest „Spune-mi Gioni!" a deschis multe inimi și a dezvăluit multe taine...[55]

Prin această formulă-capcană Verdikurov izbutește să-i tragă de limbă pe cei cu care intră în contact, sporind astfel confidențele. Într-o perioadă în care suspiciunea devenise o psihoză, vicleanul agent de informații oferă oamenilor exact lucrul de care duceau cea mai mare lipsă: încrederea. Construind o ambianță ce îndeamnă la destăinuiri, Verdikurov manipulează cu abilitate emoțiile indivizilor cu care discută, lăsându-i pe aceștia să-și povestească păsurile. Este șocant că trucul acesta aparent banal pe care Verdikurov îl întrebuințează pentru a-i elibera pe oameni de povara cuvintelor a stârnit multă suferință. Despre acest personaj devenit spion kaghebist, Mihai Cimpoi afirma că este „un demon rău al stabilirii spontane a unor astfel de intimități trădătoare. El devine chiar un filosof al mecanismelor de reprimare și remodelare adică de ștergere a identității omului prin înstrăinare, „dezorientate", „debusolare", strămutare din matricea lui identitară."[56]

Avându-l în centru pe acest „dulău" fidel al regimului sovietic, romanul *Spune-mi Gioni!* este „o anti-utopie comunistă"[57] ce prezintă cu lux de amănunte procedeele de racolare, dar și modalitățile prin care oamenii bănuiți de trădare erau aduși în culmea disperării, hăituiți fiind de agenții de securitate. Vânătoarea bazată pe date reale sau născocite se finaliza întotdeauna cu deportarea sau asasinarea indivizilor bănuiți. Această epurare a societății de elementele periculoase nu avea alt rol decât acela de a strecura frica, neîncrederea, trădarea și dezbinarea în sufletele oamenilor pentru a fi cu mai multă ușurință controlați și stăpâniți. Astfel, Verdikurov este expresia cea mai pură a sistemului sovietic. Viclean, ipocrit, incult, insensibil la suferințele semenilor, lipsit de identitate, emasculat, lipsit de sentimente, Gioni este un individ psihopat care asemenea cameleonului preia culoarea mediului pentru a supraviețui. Dedicat trup și suflet unei cauze morbide, el pune pe altarul acesteia multe suflete nevinovate fără a manifesta pic de remușcare.

BIBLIOGRAPHY

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Vol. 1, București, Artemis, 1993.

Cimpoi, Mihai, „O (anti)utopie narativă (Aureliu Busuioc: „Spune-mi Gioni!")", în *Critice*, vol. III, p. 194, https://www.calameo.com/read/001858853b3a9fe611485.

Ciobanu, Mircea V., *Aureliu Busuioc: Poetul, prozatorul, dramaturgul*, Chișinău, Arc, 2013.

Ciobanu, Mircea V., Lungu, Eugen, *Aureliu Busuioc: Sunt nori albi, dar umbra lor e neagră.....*, Chișinău, Prut Internațional, 2016.

Grati, Aliona, „Învățăturile octogenarului Aureliu Busuioc", în *Metaliteratură*, anul VIII, nr.3-4 (18), 2008.

[55] *Ibidem*, p. 323.
[56] Mihai Cimpoi, „O (anti)utopie narativă (Aureliu Busuioc: „Spune-mi Gioni!")", în *Critice*, vol. III, p. 194, https://www.calameo.com/read/001858853b3a9fe611485, pagină consultată în data de 15.12. 2023.
[57] *Op.cit.*, p.192.

Grati, Aliona, „*Spune-ni Gioni!* de Aureliu Busuioc. Despre efectele ideologizării monologice a persoanei", în *Romanul ca lume postbabelică. Despre dialogism, polifonie, heteroglosie și carnavalesc*, Chișinău, Gunivas, 2009.

Iftime, Vasile, *Pactizând cu Aureliu Busuioc*, Iași, Junimea, 2017.

Mititelu, Oxana, „Expresia literară a violenței totalitare. Devenirile unui zomby al poliției politice", în *Philologia*, LIV, ianuarie-aprilie, 2012.

Sleahtițchi, Maria, „Nu-i spune Gioni...", în *Semn*, nr.3-4, 2003.

Țurcanu, Andrei, *Bunul simț*, Chișinău, Cartier, 1996.